

Consecințele neprevăzute ale tehnologiei

• 20 octombrie 2023 0 6.838

Deocamdată aş vrea să dau doar un singur exemplu al felului cum tehnologia creează noi concepții despre ce este real și, făcând asta, le subminează pe cele vechi. Mă refer la practica aparent benignă de a acorda note răspunsurilor pe care studenții le dau la examene. Această procedură li se pare atât de firească celor mai mulți dintre noi, încât abia dacă-i conștientizăm semnificația. S-ar putea chiar să ne vină greu să considerăm că numărul sau litera sunt o unealtă sau, dacă vreți, o tehnologie și cu atât mai mult că, atunci când o folosim pentru a aprecia comportamentul cuiva, facem ceva ciudat. De fapt, prima evaluare sub formă de note a lucrărilor studentești a avut loc la Universitatea Cambridge în 1792, la sugestia unui cadru didactic numit William Farish. Nu se știe prea multe despre William Farish; puțini au auzit de el. Și totuși ideea lui că gândurilor omenești li se poate acorda o valoare cantitativă a fost un mare

pas către construirea unei concepții matematice a realității. Dacă un număr poate defini calitatea unui gând, atunci un număr poate fi atribuit și altor calități, precum mila, dragostea, ura, frumusețea, creativitatea, inteligența, ba chiar însăși sănătatea psihică. Atunci când a spus că natura vorbește pe limba matematicii, Galilei nu includea aici și sentimentele, și perspicacitatea, și realizările umane. Dar cei mai mulți dintre noi sunt tentați să le includă. Pentru psihologi, sociologi și educatori e aproape imposibil să-și facă treaba fără numere. Li se pare că fără numere nu pot dobândi sau exprima cunoaștere autentică.

Nu voi dezbate aici dacă evaluarea cu note e o idee proastă sau periculoasă, ci doar faptul că e ciudată. Și mai ciudat e că multora dintre noi ea nu le pare ciudată. A spune că un om ar trebui să facă o treabă mai bună pentru că are un IQ de 134, sau cutare are 7,2 pe scara sensibilității, sau că eseul unuia despre nașterea capitalismului merită nota 10, iar al altuia, nota 6 ar fi sunat a păsărească pentru Galilei, Shakespeare sau Thomas Jefferson. Acest sistem de notare are sens pentru noi, e doar pentru că mințile noastre au fost condiționate de tehnologia numerelor, încât am ajuns să vedem lumea altfel decât o vedeau ei. Modul în care înțelegem noi ceea ce e real este diferit. Ceea ce e un alt fel de a spune că fiecare unealtă încorporează o anumită predispoziție (*bias*) ideologică, o înclinație de a construi lumea ca pe un anumit lucru mai degrabă decât ca pe un altul, de a da valoare unui lucru în detrimentul altuia, de a amplifica un simț, o abilitate sau o atitudine mai mult decât o alta.

La asta se referea Marshall McLuhan în celebrul său aforism „mediul e mesajul”. La asta se referea Marx când afirma: „Tehnologia dezvoltă atitudinea activă a omului față de natură” și creează „condițiile de schimb” în care relaționăm între noi. La asta se referea Wittgenstein când, vorbind despre tehnologia noastră fundamentală, spunea că limbajul nu e doar un vehicul al gândirii, ci și șoferul lui. Și asta e ceea ce-și dorea Thamus să vadă Theuth, inventatorul. Pe scurt, e vorba de o frântură de înțelepciune veche și statornică, exprimată cel mai simplu în vechiul proverb care spune că celui care ține un ciocan în mână orice îi pare a fi un cui. Fără a fi prea literal, putem extinde acest truism: celui cu un creion în mână orice îi pare a fi o listă. Celui cu un aparat foto, o imagine. Celui cu calculator, date. Iar celui cu un catalog, numere.

Dar asemenea părtiniri nu sunt întotdeauna evidente la începutul evoluției unei noi tehnologii, motiv pentru care nimeni nu-și poate plănuși la sigur victoria în cazul unei schimbări tehnologice. De exemplu, cine și-ar fi putut imagina interesele cui și ce fel de viziune asupra lumii vor fi promovate în cele din urmă prin invenția ceasului mecanic? Ceasul își are originile în mănăstirile benedictine din secolele al XII-lea și al XIII-lea. Intenția din spatele inventării lui a fost de a conferi o regularitate cât mai precisă rânduielilor mănăstirești, care impuneau, printre altele, șapte perioade de rugăciune în decursul fiecărei zile. Pentru a semnala aceste ore canonice, urmau să se bată clopotele; ceasul mecanic era tehnologia care putea da precizie momentelor când se băteau clopotele. Și într-adevăr așa a fost. Dar călugării nu au prevăzut că ceasul e un mijloc nu doar de a ține evidența orelor, ci și de a sincroniza și controla acțiunile oamenilor. La jumătatea secolului al XIV-lea, el s-a mutat în afara zidurilor mănăstirii, aducând vieții muncitorului și comerciantului o regularitate nouă și precisă. Așa cum scria Lewis Mumford: „Ceasul mecanic a făcut posibilă ideea producției regulate, a orelor de muncă regulate și a produsului standardizat”. Cu alte cuvinte, în absența ceasului, capitalismul nu ar fi fost posibil. Paradoxul, surpriza și lucrul de mirare este că ceasul a fost inventat de oameni care au vrut să se dăruiască lui Dumnezeu într-un mod mai riguros și a ajuns să fie tehnologia cea mai folosită de oameni care au vrut să se dăruiască acumulării de bani. Într-un mod oarecum imprevizibil, în lupta eternă dintre Dumnezeu și Mamona, ceasul l-a favorizat pe cel din urmă.

Consecințele neprevăzute le stau în drum tuturor celor care cred că pot vedea limpede direcția în care ne va duce o nouă tehnologie.

Fragment din volumul „Tehnopolis. Subminarea culturii de către tehnologie” de Neil Postman, apărut la Editura Contra Mundum.

**Sistemul vrea să ne reducă la tăcere! Sprijiniți
OrtodoxINFO!**

Ne străduim să menținem viu acest site și să vă punem

la dispoziție informații care să facă lumină în provocările pe care le trăim. Activitatea independentă a OrtodoxINFO funcționează strict cu ajutorul cititorilor, din acest motiv vă cerem acum ajutorul. Ne puteți sprijini printr-o **donatie bancară sau prin PayPal, completând formularul de mai jos.**

DONAȚIE LUNARĂ

DOAR ACUM

€5

€10

€20

Altă sumă

Donăți

Mulțumim celor care ne-au ajutat până acum!